

Sprawozdania

DOI: 10.31648/sp.7250

Anna Ewa Chodorowska

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0000-0001-9230-536X

anna.chodorowska@uwm.edu.pl

Sprawozdanie z V Warmińskiej Konferencji Nauk Penalnych „*In dubio pro humanitate*”, Olsztyn, 28 października 2021 r.

28 października 2021 r. odbyła się V Warmińska Konferencja Nauk Penalnych „*In dubio pro humanitate*”, zorganizowana przez pracowników Katedry Prawa Karnego Materialnego i Prawa Wykroczeń Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Z uwagi na obowiązywanie pandemii koronawirusa konferencja odbyła się online na platformie MS Teams. Konferencja stanowiła kontynuację zobowiązania podjętego w 2011 r. przez Katedrę – organizacji cyklicznej konferencji naukowej, mającej na celu wymianę poglądów teorii i praktyki na fundamentalne problemy dostrzegane w obszarze nauk penalnych.

Tegoroczna 10. rocznica zainicjowania cyklu Warmińskiej Konferencji Nauk Penalnych zbiegła się z obchodami setnej rocznicy urodzin prof. dr. hab. Mariana Cieślaka (1921–2010) – jednego z najwybitniejszych karnistów polskich, tak z zakresu prawa karnego procesowego, jak i materialnego. Prof. dr. hab. Marian Cieślak był podporą obowiązujących kodyfikacji karnych. Uczestniczył w pracach Komisji Kodyfikacyjnych (w zakresie prawa i postępowania karnego) w latach 1980–1981 oraz 1987–1992. Od 1965 do 1968 r. pełnił funkcję dziekana Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego, a od 1974 do 1992 r. kierownika Katedry Prawa Karnego Uniwersytetu Gdańskiego. Przez wiele lat był członkiem Komitetu Redakcyjnego „Państwa i Prawa” oraz Kimitetu Nauk Prawnych PAN, a także przewodniczącym sekcji polskiej Association Internationale de Droit Pénal. Należy również wspomnieć, że w 1993 r. był promotorem prezydenta Francji François Mitterranda, któremu nadano tytuł *honoris causa* Uniwersytetu Gdańskiego podczas zjazdu w Gdańsku trzech prezydentów: Polski, Francji i Niemiec. Prof. dr. hab. Marian Cieślak był autorem ponad 400 publikacji z zakresu prawa i postępowania karnego oraz ponad 90 głos do orzeczeń Sądu Najwyższego i licznych przeglądów orzecznictwa. Na znakomity dorobek naukowym prof. Mariana Cieślaka składają się m.in.: *Proces karny*, cz. I–III (1952–1953), *Polska procedura karna. Pod-*

stawowe założenia teoretyczne (1971, 1973, 1984), *Postępowanie karne. Zarys instytucji*, (1982), *Wstęp do nauki polskiego prawa karnego* (1985), *Polskie prawo karne. Zarys systemowego* (1990), *Zagadnienia dowodowe w procesie karnym* (1955). *Nieważność orzeczeń w procesie karnym* (1965), *Dowody w postępowaniu sądowym, arbitrażowym i administracyjnym* (1968).

Obok takiego jubileuszu nie można było przejść obojętnie.

Patronat merytoryczny nad konferencją objęły następujące osoby: dr hab. Jarosław Dobkowski, prof. UWM, prof. dr hab. Andrzej Bałandynowicz, prof. dr hab. Ewa M. Guzik-Makaruk, prof. dr hab. Stanisław Hoc, prof. dr hab. dr h.c.m. Brunon Hołyst, prof. dr hab. Stanisław Pieprzny, prof. dr hab. dr h.c.m. Emil W. Pływaczewski, prof. dr hab. Ryszard A. Stefański, prof. dr hab. Bogusław Sygit, prof. dr hab. Grażyna Szczygieł, prof. dr hab. Paweł Wiliński, prof. dr hab. Robert Zawłocki, dr hab. Czesław Kłak, prof. KPSW, dr hab. Jerzy Lachowski, prof. UMK, dr hab. Radosław Olszewski, prof. UŁ oraz dr hab. Justyn Piskorski, prof. UAM. Natomiast w składzie Komitetu Organizacyjnego znalazły się następujące osoby: dr hab. Marta Romańczuk-Grącka, dr Anna Chodorowska, dr Joanna Grabowska i dr Michał Kurzyński.

W konferencji wzięli udział przedstawiciele polskich ośrodków naukowych: Uniwersytetu Gdańskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Łódzkiego, Uniwersytetu w Białymstoku, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetu Opolskiego, Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Uczelni Łazarskiego w Warszawie, Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej w Warszawie, Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy, Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi i Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. W konferencji uczestniczyli ponadto praktycy wykonujący różne zawody prawnicze, co sprawiło, że dyskusjom można było nadać ton wysoce specjalistyczny i praktyczny.

Uroczystego otwarcia konferencji dokonał dr hab. Jarosław Dobkowski, prof. UWM, Dziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, a uczestników konferencji powitał prof. dr hab. Wojciech Cieślak.

Mając na uwadze szeroką problematykę z zakresu nauk penalnych poruszaną przez poszczególnych prelegentów, obrady zostały podzielone na dwie sesje tematyczne oraz cztery sesje panelowe, które odbywały się równolegle. Wygłoszono 39 referatów.

Przewodniczącym sesji I zatytułowanej *In dubio pro humanitate – Principia* był prof. dr hab. Wojciech Cieślak. W jej ramach referaty wygłosili: prof. dr hab.

Andrzej Bałandynowicz (*Zmierzch praworządności w wyniku nieprzestrzegania przez Sąd Najwyższy nadrzędnej zasady in dubio pro humanitate*), prof. dr hab. Witold Kulesza i dr hab. Jan Kulesza, prof. UŁ (*Zbrodnie sądowe w NRD i PRL*), dr hab. Olga Sitarz, prof. UŚ (*In dubio pro dignitate? O nadużyciu pojęcia „godności” w argumentowaniu postulatów kryminalizacyjnych*), dr hab. Czesław Kłak, prof. KPSW (*Zasada humanizmu prawa karnego a orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego*), dr Tomasz Snarski (*Posthumanizm prawa karnego?*), dr hab. Anna Gerecka-Żołyńska, prof. UAM (*Dokumenty soft law jako element wzmacniający europejskie standardy humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności*), dr hab. Justyna Jurewicz, prof. UŁ (*Humanitaryzm wykonania kary pozbawienia wolności w polskim systemie penitencjarnym*), dr hab. Janusz Raglewski, prof. UJ (*Zasada in dubio pro humanitate w sprawach karnych skarbowych*) i dr Agnieszka Kilińska-Pękacz (*Zasada „in dubio pro humanitate” w stosunku do nieletnich*). Po wygłoszeniu interesujących referatów w sesji I przewodniczący prof. dr hab. Wojciech Cieślak otworzył dyskusję. Jako pierwszy głos zabrał prof. dr hab. Andrzej Bałandynowicz, który odniósł się w szczególności do referatu dr. Tomasza Snarskiego, popierając jego tezy. Podkreślił, że zmian w prawie karnym należy dokonywać na poziomie ewolucyjnym, ponieważ każde prawo jest prawem natury zmiennej treści, która zależy od czynników, takich jak czas i kultura. Zwrócił uwagę na niedostatek kształcenia prawniczego na poziomie podstaw filozofii (zastąpienie jej przez doktryny polityczne i prawne), niezbędnej do oceny prawa takiego, jakim ono jest bez nieuprawnionego redefiniowania, fałsyfikacji, ideologizacji i zawłaszczania przez określone grupy. W swojej wypowiedzi odniósł się również do dorobku naukowego prof. dr. hab. Mariana Cieślaka jako twórcy systemu wartości w prawie karnym, do którego nadal można i należy sięgać. W dyskusji głos zabrał również prof. dr hab. Wojciech Cieślak, który nawiązał do referatu dr. hab. Janusza Raglewskiego, prof. UJ, zwracając uwagę, że w praktyce prawniczej często mamy do czynienia z niedostatkiem refleksji, co prowadzi nieraz do paradoksów typu „domniemania umyślności” i wielu innych. W dalszej kolejności dr Tomasz Snarski ustosunkował się do wypowiedzi prof. dr. hab. Andrzeja Bałandynowicza. Zauważył, że myśląc o filozofii, mamy na uwadze zazwyczaj wyłącznie jedno jej płuco zorientowane nienaukowo, relacjonujące jej historię czy wyłącznie przegląd koncepcji, natomiast nurty filozofii zorientowanej naukowo przedstawiają niezwykle istotne współcześnie koncepcje dotyczącej podstawowych pojęć prawa karnego, jak np. czyn, wolna wola czy wina. Dr Tomasz Snarski wywołał do dyskusji dr. hab. Janusza Raglewskiego, prof. UJ oraz dr hab. Olę Sitarz, prof. UŚ. Dr hab. Janusz Raglewski, prof. UJ potwierdził wypowiedzi przedmówców, podkreślając, że często mamy do czynienia z sytuacją, kiedy przy oczywistości przepisów, nieraz brakuje odwołania się praktyki do kwestii tak elementarnych, jak chociażby strona podmiotowa przestępstwa. Dr hab. Olga

Sitarz, prof. UŚ podkreśliła natomiast, że wielopłaszczyznowe pojęcia godności nie nadaje się jako podstawa kryminalizacji i w tym względzie powinno ono ustąpić miejsca kategorii wolności do samostanowienia człowieka. Następnie ponownie zabrał głos prof. dr hab. Andrzej Baładynowicz, stwierdzając, że nasz wkład w rozwój zasady *in dubio pro humanitate* polega na rozszerzeniu koncepcji podmiotowości człowieka, którego działalność nie powinna być zorientowana wyłącznie na samego siebie lub innego człowieka, ale na życie organiczne pod każdą postacią, ponieważ człowiek jest tylko jednym z elementów świata natury. Na koniec dyskusji głos zabrał dr Michał Kurzyński, który – nawiązując do wystąpienia dr hab. Janusza Raglewskiego, prof. UJ – potwierdził, że problem będący przedmiotem wystąpienia dr hab. Janusza Raglewskiego, prof. UJ pozostaje niezmienny od wielu lat, ponieważ badania, jakie przeprowadził wspólnie z dr hab. Kamilem Frąckowiakiem, na potrzeby publikacji z 2012 r., już w tamtym czasie potwierdziły niehumanitarny sposób naliczania stawki grzywny w sprawach karnych skarbowych.

W ramach sesji II, zatytułowanej *In dubio pro humanitate in criminalibus iudicium*, prowadzonej przez dr hab. Krystynę Szczechowicz, prof. UWM, referaty wygłosili: dr hab. Dariusz Jagiełło, prof. SWPS (*Domniemanie niewinności a media*), dr Piotr Starzyński (*Ingerencja prokuratora w prywatnoskargowy tryb ścigania przestępstw*), dr Małgorzata Żoła (*Eksperyment procesowy w polskim i włoskim procesie karnym. Podobieństwa i różnice*), prof. dr hab. Piotr Girdwoyń (*Granice identyfikacji – o wątpliwościach w zakresie dowodów rzeczowych*), prof. dr hab. Jerzy Kasprzak (*Kryminalistyka a polityka na przykładzie prac Hansa Grossa*), a także dr Łukasz Chojniak (*Kilka uwag o zagubionej zasadzie in dubio pro reo*). Następnie dr hab. Krystyna Szczechowicz, prof. UWM otworzyła dyskusję. Rozpoczął ją prof. dr hab. Wojciech Cieślak. Dyskusja skupiała się w szczególności na zagadnieniu domniemania niewinności osób publicznych w świetle mediatyzacji procesu karnego. Prof. dr hab. Wojciech Cieślak zauważył, że organy procesowe ulegają niekiedy mediom, zwłaszcza w sytuacji, gdy te dostarczają nośnego uzasadnienia dla danej czynności. Można jednak zauważyć, że organy procesowe chętnie dzielą się efektami swoich prac z mediami, stosując nieraz pewne socjotechniki w określonym przez siebie celu. Dr hab. Krystyna Szczechowicz, prof. UWM potwierdziła tę niebezpieczną tendencję, kiedy to funkcjonariusz publiczny wypowiada się w mediach w sposób zakładający winę sprawcy. Ponadto podkreśliła, że wypowiedzi te powodują wiele bolesnych sytuacji, gdzie oskarżenie medialne nie ma pokrycia w ustaleniach organów procesowych. Prof. dr hab. Wojciech Cieślak podsumował to znamienym zdaniem, że „domniemania niewinności źle się przyjmują w społeczeństwie”. Do dyskusji włączył się dr Łukasz Chojniak, który postawił retoryczne pytanie, jak przygotować sędziów i innych praktyków do naporu mediów. Odniósł się również do tego, że kodyfikacja karna nie stanowi wystarczającej gwarancji zasady do-

mniemania niewinności w stosunku do nośności oskarżeń medialnych, podkreślając, iż odwrócenie skutków napiętnowania mediów często jest niemożliwe. Głos w dyskusji zabrał także dr hab. Ireneusz Nowikowski, prof. UMCS, który – przychylając się do referatu dr. Piotra Starzyńskiego – podkreślił, że postępujące wzmocnienia roli prokuratora powinno być kontrolowane, co aktualnie wydaje się nierealne. W swojej wypowiedzi podkreślił, że mamy ogólny problem ze zrozumieniem zasad prawa karnego, a zasada *in dubio pro reo* wymaga szczególnej odwagi sędziowskiej. Jako kolejny wypowiedział się prof. dr hab. Ryszard A. Stefański, akceptując całkowicie do wypowiedzi poprzedników. Dyskusję podsumowała dr hab. Krystyna Szczehowicz, prof. UWM, która zaznaczyła, że skala problemów podniesionych w dyskusji jest ogromna i wymaga dalszych dyskusji oraz zmian legislacyjnych.

Po niezwykle interesujących wystąpieniach i dyskusjach w sesjach I i II rozpoczęły się cztery równoległe sesje panelowe. Przewodniczącym panelu I był dr hab. Piotr Chlebowicz, prof. UWM, w ramach którego zostało wygłoszonych 5 referatów. Poruszona w nim problematyka dotyczyła: zmian w obszarze kodeksu karnego w okresie pandemii COVID-19 (prof. dr hab. Stanisław Hoc), przypadku pojazdu mechanicznego (prof. dr hab. Ryszard Stefański), wolności badań naukowych w kontekście inteligentnego podejścia do przestępstwa (dr Krystyna Patora), „przekraczania” granic państwa i prawa w sprawach uchodźców (dr Magdalena Perkowska), a także zakazu wszczynania wojny napastniczej w aspekcie międzynarodowej wojny z terroryzmem (dr Renata Pawlik). Podczas dyskusji głos zabrał prof. dr hab. Ryszard A. Stefański, który odniósł się do referatu dr Magdaleny Perkowskiej, wskazując na kwestie odpowiedzialności karnej za obecną sytuację na granicy polsko-białoruskiej osób wydających i wykonujących rozkazy po stronie polskiej. Następnie głos zabrał dr hab. Piotr Chlebowicz, prof. UWM, przychylając się do wypowiedzi prof. dr hab. Ryszarda A. Stefańskiego. Ponadto pokreślił, że w tej sytuacji mamy do czynienia z destrukcją wszelkich zasad, począwszy od złamania zobowiązań prawno-międzynarodowych, a skończywszy na odpowiedzialności karnej, przede wszystkim z art. 231 Kodeksu karnego. Jednocześnie stwierdził, że starcie między pragmatyzmem, bezpieczeństwem a prawem stanowi niezwykle ciekawy aspekt. W dalszej części dyskusji głos zabrała dr Magdalena Perkowska, wskazując na art. 3 Europejskiej konwencji praw człowieka, zgodnie z którym nikt nie może być poddany torturom ani niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu, dodając jednocześnie, że przytoczony art. 3 nie tylko zobowiązuje te państwa, ale także każdą osobę – i tego wydającego rozkazy, i tego, który te rozkazy wykonuje. Na koniec dyskusji ponownie głos zabrał prof. dr hab. Ryszard A. Stefański, odpowiadając na pytanie dr Magdaleny Perkowskiej o udział osób nietrzeźwych w grupie powodujących wypadki w statystykach policyjnych i zaznaczył, że sam udział takiej grupy nie jest duży, ale ogólna sytuacja na drogach jest zła. W panelu II poprowadzonym

przez dr hab. Martę Romańczuk-Grącką wygłoszonych zostało 6 referatów. Poruszona w nim problematyka dotyczyła: ochrony ofiar handlu ludźmi (dr hab. Aneta Łyżwa), posłużenia się cudzą tożsamością (dr Marek Skwarcow), wolności seksualnej i obyczajności – przestępstwa zgwałcenia (dr hab. Denis Solodov, prof. UWM), groomingu (dr hab. Mikołaj Małecki), a także karno-medycznym aspektów kradzieży zwłok (prof. dr hab. Bogusław Sygit, dr Damian Wąsik), oraz fałszowania produktów leczniczych (dr Natalia Wąsik). Podczas dyskusji prelegenci skupili się na kwestiach braku możliwości usiłowania groomingu, jak również braku celowości literalnego przeniesienia zwrotu Konwencji stambulskiej „bez wcześniejszego wyrażenia świadomej i dobrowolnej zgody” do treści normatywnej art. 197 Kodeksu karnego, proponowanego w projekcie nowelizacji z dnia 8 marca 2021 r., w miejsce dotychczasowych sposobów popełnienia przestępstwa zgwałcenia w postaci klasycznie ujmowanej triady przemoc – groźba bezprawna – podstęp. Podniesiono przy tym ważne kwestie praktyczne związane z dowodzeniem tego typu czynu zabronionego oraz brakiem spójności projektowanej regulacji z ostatnią jej zmianą znoszącą wnioskowy tryb ścigania. W ramach panelu III poprowadzonego przez dr. hab. Kamila Frąckowiaka wygłoszono 6 referatów. Nawiązano w nich do zagadnień związanych z ochroną środowiska naturalnego, szczególnie w kontekście ochrony obszarów Natura 2000 (dr hab. Elżbieta Zębek, prof. UWM), ochrony zwierząt (mgr Agata Szewczyk) oraz wykorzystywania zwierząt w działalności o charakterze rozrywkowym (dr Diana Dajnowicz-Piesiecka), a także korupcji menedżerskiej (mgr Patryk Zieliński), substancji psychoaktywnych (mgr Marcin Chodkowski), oraz humanizmu w odniesieniu do europejskich więzień (dr Emilia Jurgielewicz). Podczas dyskusji prelegenci doszli konkludentnie do wniosku, że stan prawnej ochrony środowiska w polskim systemie prawnym w przedstawionym kontekście jest wybitnie niezadowolający, co wymaga pilnej interwencji ze strony polskiego ustawodawcy. Ostatni, panel IV poprowadził dr Michał Kurzyński. Zgodnie z programem konferencji, 7 prelegentów przedstawiło swoje wystąpienia, które dotyczyły: pojęcia dóbr osobistych (mgr Oliwia Czaplńska), dolnej granicy dolegliwości środków penalnych (mgr Krzysztof Gasiński), naruszenia nietykalności cielesnej (mgr Magdalena Róża Krysiak), penalizacji niealimentacji (mgr Nikola Tkacz), problematyki prognozowania kryminologicznego w postępowaniu karnym skarbowym (mgr Maciej Długosz), profilowania danych (mgr Katarzyna Gurak) oraz zagadnień związanych z uchyleniem wyroku w drodze wznowienia postępowania karnego (mgr Martyna Baran-Kurasiewicz). W panelu tym brali udział wyłącznie młodzi naukowcy, posiadający tytuł magistra i część referatów w sposób pośredni lub bezpośredni nawiązywała do przygotowywanych przez nich dysertacji doktorskich. Wystąpienia poruszały istotne problemy dotyczące nauki penalne, związane z potrzebą dookreślenia niektórych regulacji w prawie karnym.

Podczas konferencji wielokrotnie podkreślano walory cyklicznej Warmińskiej Konferencji Nauk Penalnych oraz zaangażowania Katedry Prawa Karnego i Prawa Wykroczeń Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie jako organizatora. Szerokim echem w środowisku karnistów odbiła się informacja o nadaniu stopnia doktora habilitowanego Marcie Romańczuk-Grackiej, która od początku pełniła funkcję przewodniczącego Komitetu Organizacyjnego konferencji. Wielu profesorów dało temu wyraz, poprzedzając swoje wystąpienia gratulacjami oraz wyrazami uznania z powodu znakomitego wyniku uzyskanego w kolokwium habilitacyjnym. Wśród nich byli m.in.: prof. dr hab. Ryszard Stefański, prof. dr hab. Stanisław Hoc, dr hab. Olga Sitarz, prof. UŚ, dr hab. Justyna Jurewicz, prof. UŁ oraz dr hab. Janusz Raglewski, prof. UJ. Gest ten był przyjęty jako krzepiący wszystkich pracowników Katedry Prawa Karnego i Prawa Wykroczeń oraz motywujący do dalszej pracy naukowej.

V Warmińska Konferencja Nauk Penalnych „*In dubio pro humanitate*” została poświęcona bardzo interesującej problematyce i nawiązywała do wielu obszarów prawa karnego. Mnogość problemów, a także wniosków zostanie utrwalona w księdze pamiątkowej poświęconej prof. dr. hab. Marianowi Cieślakowi.

